

**SKOLPORTENS PUBLIKATIONSSERIE FÖR
DOKUMENTERAT UTVECKLINGSARBETE**

**“DET KÄNDES SOM
ATT UNDERVISNINGEN
LEDDE TILL NÅGOT RIKTIGT”**

Ett projekt där gymnasieelever
får föreläsa inför en extern publik

FÖRFATTARE:

Peter Habbe

Lasse Svensson

SKOLPORTEN

UTVECKLA SKOLAN

1/2024

SAMMANFATTNING

I DENNA ARTIKEL presenteras ett projekt där målet har varit att öka elevers lust att lära genom att låta dem presentera sina gymnasiearbeten i form av en konferens inför en extern publik. Syftet med projektet har varit att ta reda på om en presentationsform, kallad Konferensen, där elever presenterar bland annat sina gymnasiearbeten för en större publik, kan öka deras motivation att lära. Ett andra syfte har varit att försöka få eleverna att uppleva att deras kunskaper är relevanta även utanför klassrummet. Konferensen har varit ett ämnesövergripande projekt där, förutom gymnasiearbetet, även kurserna Svenska 3, Kommunikation, Psykologi, Etnicitet och kulturmöten samt Entreprenörskap ingått. Förberedelserna inför konferensen varade i flera veckor, under vilka eleverna fick återkommande återkoppling på såväl innehåll som utförande. Konferensen har lett till att många av eleverna upplevt att de äntligen fått göra något angeläget och relevant med sina kunskaper.

Peter Habbe är lärare i samhällskunskap och sociologi och arbetar på gymnasieskolan YBC i Nacka. E-post: peter.habbe@utb.nacka.se

Lasse Svensson är lärare i svenska och tyska och arbetar på gymnasieskolan YBC i Nacka. E-post: lasse.svensson@utb.nacka.se

Denna artikel har den 3 maj 2024 accepterats för publicering i Skolportens artikelserie för dokumenterat utvecklingsarbete.

Fri kopieringsrätt i ickekommersiellt syfte för kompetensutveckling eller undervisning i skolan och förskolan under förutsättning att författarens namn och artikelns titel anges, samt källa: Skolportens artikelserie. I övrigt gäller copyright för författaren och Skolporten AB gemensamt.

Denna artikel är publicerad i Skolportens serie för dokumenterat utvecklingsarbete, "Utveckla skolan": www.skolporten.se/forskning/utveckling/

Aktuella Författaranvisningar & Skrivregler:
www.skolporten.se/forskning/skolutveckling/skolportens-utvecklingsartiklar/

Vill du också skriva en utvecklingsartikel? Mejla till redaktionen@skolporten.se

INNEHÅLL

INLEDNING	7
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING	9
METOD OCH GENOMFÖRANDE	11
RESULTAT OCH DISKUSSION	15
Ökar elevernas känsla av att deras kunskaper är relevanta?.....	15
Ökar elevernas motivation inför undervisningen?.....	15
REFERENSLISTA	17
Bilagor	17

INLEDNING

NÄR ELEVER LÄMNAR gymnasiet är de fulla av kunskap; en kunskap som de oftast inte får möjlighet att dela med sig av till någon annan än läraren. Detta kan skapa en situation där eleverna känner att det de får lära sig inte är relevant, vilket i sin tur har en negativ effekt på deras motivation. Att lära andra är ofta ett bra sätt att även lära sig själv (se t.ex. Dysthe 2003), varför ett viktigt inslag i detta arbete har varit att undersöka ett arbetssätt där eleverna får göra just detta.

I artikeln presenteras ett projekt som ett arbetslag på samhällsvetenskapsprogrammets beteendeinriktning genomfört, där eleverna i två avgångsklasser (64 elever totalt) under en heldag fått dela med sig till andra elever av det de lärt sig under sina år på gymnasiet. Då eleverna gått på just samhällsvetenskapsprogrammet med beteendeinriktning (SAB) har arbetslaget valt att kalla denna heldag för *SAB-konferensen*. I artikeln beskriver artikelförfattarna vad som fått arbetslaget att vilja genomföra konferensen, tillvägagångssättet, planeringen och genomförandet av den, samt vilka lärdomar som kan dras av detta arbete. I texten diskuteras oftast alla 64 elever, men i de fall vi¹ velat skilja klasserna åt har vi valt att kalla dem “den ena klassen”/“klass 1” samt “den andra klassen”/“klass 2”.

1 Om inget annat sägs avser pronomenet “vi” i denna text artikelförfattarna.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNING

MOT BAKGRUND AV ovanstående är syftet med denna artikel att beskriva ett projekt som genomfördes på gymnasieskolan YBC i Nacka under vårterminen 2023. Följande frågeställningar kan formuleras:

Går det att skapa en undervisningssituation som...

1. ... ökar elevernas känsla av att deras kunskaper är relevanta?
2. ... ökar elevernas motivation inför undervisningen?

METOD OCH GENOMFÖRANDE

ATT FÅ ELEVER och studenter att minnas det man vill lära dem kan sägas vara ett övergripande och självklart mål med utbildning. Att minnas kunskaper är dock inte samma sak som att förstå och kunna använda dem. Därför är det ett lika självklart mål med all utbildning att elever och studenter ska kunna *använda* de kunskaper man vill att de ska tillgodogöra sig, när de ställs inför nya situationer och problem. Det kallas inom de pedagogiska vetenskaperna för *transfer* (se t.ex. Nokes-Malach & Richey 2015). När elever kan använda samma kunskap för att förstå och förklara nya situationer och problem är det ett tydligt tecken på att eleverna börjat förstå de kunskaper som är tänkta att läras. De har blivit till vad Willingham (2009) kallar för *inflexible knowledge* och som är på väg att bli till *flexible knowledge*. Har en elev nått det stadiet så är kunskapen djupt införlivad och kan användas på ett kreativt sätt i olika kontexter. Betydelsen av transfer lyfts fram av många forskare (se t.ex. Barnett & Ceci 2002; Bruner 1970; Didau & Rose 2018; Nokes-Malach & Richey 2015).

Det innebär alltså att vi som lärare inte enbart kan bedöma elevens hägkomst av kunskaper utan i minst lika hög grad bör fokusera på hur väl de självständigt kan använda dem i nya situationer och på nya problem. På så sätt ges eleverna möjlighet att utveckla sin transferförmåga.

I användandet av sina kunskaper tvingas även eleven att plocka fram dem på nytt (*retrieval practice*), vilket leder till att de i högre grad får fäste (*retention*) i elevernas långtidsminne (Jones 2023). Elevernas arbete med SAB-konferensen gynnar såväl utvecklandet av transfer som en fördjupad förståelse av de kunskaper som vi vill att de ska lära sig.

To ensure that students have learned what was intended for them to learn, evidence of the transfer of

learning must be collected. Transfer of learning is defined as the extent to which learned knowledge and skills are being applied to other situations. (Cheng 2016, s. 284)

I arbetet med SAB-konferensen ingick kurserna Gymnasiearbete, Kommunikation, Psykologi, Etnicitet och kulturmöten, Entreprenörskap samt Svenska 3. Konferensen går rent praktiskt till så att eleverna, uppdelade i grupper om tre till sju personer, under en dag håller en serie presentationer á cirka 15 minuter för andra klasser på skolan. Kvällen före konferensen genomförs även en generalrepetition för vårdnadshavare och anhöriga. Då arbetslaget ville att denna dag, i likhet med exempelvis gymnasiearbetet, skulle vara av "sammanfattande karaktär" och alltså fungera så att säga lite som en *grand finale* på elevernas gymnasietid, fick den inte heller ligga för tidigt under läsåret. Samtidigt fick den inte heller ligga för sent, då eleverna måste ha tid att skriva färdigt sina gymnasiearbeten, där konferensen och de frågor man undersökt var en viktig del. Vi landade till slut i att den ena klassen skulle genomföra sin konferens fredagen den 31 mars och den andra klassen tisdagen den 4 april (med genrep dagen innan för båda klasserna) under vårterminen 2023.

Idén med konferensen presenterades för eleverna under höstterminen, men de egentliga förberedelserna satte för elevernas del igång på allvar först i samband med att vårterminen drog igång. Eleverna delades in i sex eller sju grupper per klass och en konferensledning bestående av fyra till fem elever från de olika grupperna tillsattes dessutom i var och en av klasserna. Konferensledningsgrupperna ansvarade för att sätta ihop ett program som skulle sträcka sig från klockan 09.00 till cirka 14.30. De ansvarade för att anlita en konferencier, externa föreläsare/musiker

samt bjuda in andra klasser till själva konferensen. De ansvarade även för inköp av frukost som konferensbesökarna bjöds på samt gjorde ett programblad som kunde delas ut till besökarna. De satte dessutom ihop en preliminär budget och åskade sedan 5 000 kronor hos skolledningen, vilket skulle täcka alla utgifter. Arbetet i konferensledningen ingick i kursen Entreprenörskap.

När det gällde att välja ämne för konferensen gavs eleverna direktiven att presentationen skulle spegla ämnesinnehållet i deras utbildning under deras tre år på gymnasiet. Sina ämnesval fick de presentera/pitcha för oss lärare som gav en kort återkoppling.

En central del i presentationen var att väcka känslor hos publiken, utan att det ämnesmässiga huvudbudskapet hamnade i skymundan. Därför uppmanade lärarna eleverna att använda sig av olika retoriska strategier och knep, som exempelvis berättelser och personliga exempel. Eleverna råddes även till att använda sig av olika multimodala hjälpmedel såsom film, musik, ljudinspelningar och även skådespeleri.

Många elever uttryckte i inledningen av projektet en tydlig ovilja mot att stå på scen och prata inför den publik som uppskattades bli mellan 50 och 100 personer. Lärarna betonade att ingen skulle tvingas gå upp på scen, men att alla måste delta i själva processen.

Arbetet med presentationen löpte under ett par månader och i och med att så många kurser var involverade och naturligt ämnesintegrerade hade eleverna mycket tid för förberedelser. Under processen fick eleverna vid ett flertal tillfällen formativ återkoppling så att de kunde förbättra presentationen. Till en början gav lärarna återkopplingen till varje enskild grupp. Efter några veckor gav elevgrupperna varandra återkoppling. Vi befann oss i den formativa bedömningsprocessen inspirerade av den konkreta kamratåterkoppling som syns i Austins Butterfly (u.å.), där en forskollärare låter barnen på ett mycket konkret sätt föreslå förbättringar av en teckning på en fjäril. Efter de konkreta förbättringsförslagen görs en ny bild av fjärilen som i sin tur får konkreta förbättringsförslag. Denna i tid relativt långa återkopplingsprocess bidrog på ett påtagligt sätt till elevernas lärande i ämnena svenska och kommunikation. Samtidigt stärktes elevernas ämneskunskaper i andra ämnen eftersom de

både bearbetade, utvecklade och repeterade ämnesinnehållet.

Ungefär i mitten av processen anlidade arbetslaget en skådespelare som kom och arbetade med eleverna under ett par dagar. Det var ett mycket uppskattat och litet "läskigt" inslag. Syftet med besöket var att eleverna skulle få tips och träning på att framföra ett budskap på scen. När sedan alla förberedelser var gjorda och det var dags för själva konferensen, visade det sig att alla elever utom en ville vara med.

Konferensen blev också till ett samarbete med skolans medieinriktning på samhällsprogrammet, då det blev en del av mediaelevernas slutproduktion att streama och filma hela evenemanget. Därefter klippte de ut och bearbetade de externa föreläsarnas presentationer. Allt detta publicerades sedan på YBC:s Youtube-kanal.² Förutom att detta dokumenterande får andra elever på skolan engagerade och intresserade, rimmar det även väl med vår skolas ambitioner att öka kontaktytorna med världen och samhället utanför skolans väggar.

Ett viktigt inslag när grupperna skulle välja ämnen för sina presentationer var att dessa ämnen skulle erbjuda möjligheter för eleverna att på ett naturligt sätt använda de teoretiska kunskaper de erövat under sina gymnasieår. Teorin skulle alltså förklara empirin. Därför uppmanades eleverna att illustrera sina frågeställningar med konkreta exempel.

Det övergripande temat för den ena klassens konferens var: *Att vara eller icke vara*. För den andra klassen var rubriken: *Äger du din framtid?* Dessa teman bestämdes av konferensledningsgrupperna och direktivet var att alla gruppers bidrag skulle kunna rymmas under ett gemensamt tema.

I klass 1 presenterade grupperna sina ämnen under olika rubriker. Hos den första gruppen (fyra elever) löd rubriken *Bakom stängda dörrar*. Denna presentation handlade om våld i hemmet under ett barns, med det fingerade namnet "Lisa", uppväxt. Gruppen hade intervjuat en person och utgick i sin presentation från hennes erfarenheter när de diskuterade fenomenet. Den andra gruppens (fem elever) rubrik var *Folkmord*. Här utgick eleverna från konkreta, personliga exempel som de kommit i kontakt med under en studieresa till Rwanda tidigare under vårterminen. Den tredje gruppen (sex elever) presenterade sitt

2 För länkar till dessa Youtube-sändningar, se längst bak i denna artikel, under Bilagor

ämne under rubriken *Att vara en mördare*. Även denna grupp använde mycket av sina erfarenheter från resan till Rwanda, men de gick även in på ämnet seriemördare och vad som utmärker sådana. Den fjärde gruppens (sju elever) ämnesrubrik var *Psykisk ohälsa* och utgick från en person med det fingerade namnet "Simon". Rubriken för den femte gruppen (tre elever) var *Mörk fälla*. Den gruppen talade om spelberoende och dess ekonomiska samt sociala konsekvenser. Den sjätte och sista gruppen (sex elever) presenterade det som de valt att kalla "den dolda sidan av Afrika", vilket handlade om att bilden som media väljer att porträttera av Afrika ofta är ensidig och onyanserad. Även här utgick eleverna självklart i mångt och mycket från de kunskaper och erfarenheter de skaffat sig under sin resa till Rwanda och Uganda tidigare under våren. Rubriken för denna grupps presentation blev just *Den dolda sidan*.

Presentationerna för klass 2 följde samma mönster som för klass 1. Namnen på de sju presentationerna var: *I familjens händer*; *"Jag var kriminell innan jag visste vad kriminalitet var"*; *Elitens osynliga ohälsa*; *Pengar – styr du din framtid?*; *"Du vet ingenting om mitt liv"*; *Den stora sexkonsumtionen*; *Det var redan förutbestämt*.

Programmet för de båda konferenserna följde samma struktur vad gäller hålltider; båda klasserna inledde sina konferenser klockan 9.00 på morgonen och avslutade dem cirka 14.00 på eftermiddagen. Så här såg programmet ut för klass 1:

- 9.00 Välkomna
- 9.15 Bakom stängda dörrar
- 9.35 Folkmord
- 9.55 Bensträckare
- 10.00 Extern föreläsare: Föreningen Kollektiv sorg
- 11.10 Lunch
- 12.10 Att vara en mördare
- 12.35 Psykisk ohälsa
- 12.55 Bensträckare
- 13.20 Mörk fälla
- 13.40 Den dolda sidan
- 14.00 Tack!

Programmet för klass 2 följde som sagt i stort sett samma mönster. De hade en annan extern föreläsare, nämligen KRIS (Kriminellas Revansch i Samhället) men samma ramtider. Klass 1 hade en extern konferencier medan klass 2 skötte den sysslan på egen hand. Under genrepet för nära och kära kvällen före konferensen saknades i båda fallen de externa föreläsarna, då kvällen annars skulle ha blivit för lång, men i övrigt såg programpunkterna likadana ut. (I stället för en timmes lunch fikade man under genrepet i ca 30 minuter.)

Dagarna och veckorna efter konferensen fick eleverna utvärdera hela arrangemanget. Det gjordes inom ramen för kursen Kommunikation. Utvärderingen utfördes både individuellt (skriftligt) och i grupp (muntligt). Eleverna fick också möjlighet att skriva in erfarenheterna från konferensen i sina gymnasiearbeten innan dessa lämnades in.

RESULTAT OCH DISKUSSION

VAD BLEV DÅ resultatet utifrån de i syftet två nämnda frågeställningarna?

ÖKAR ELEVERNAS KÄNSLA AV ATT DERAS KUNSKAPER ÄR RELEVANTA?

I STOR UTSTRÄCKNING ökade elevernas känsla av att deras kunskaper var relevanta. I den formativa återkopplingsprocessen stod det klart för flera grupper att de behövde gå tillbaka till de ämneskunskaper som de tillägnat sig under sin gymnasietid för att både repetera (*retrieval practice*) och fördjupa (*elaboration*) dem. Eleverna upplevde en tydlig relevans av sina kunskaper i själva analysarbetet med det tema gruppen valt. Den relevanta kunskapen var naturligtvis fullt ut styrd av elevernas ämnesval och det var i skiftande omfattning som kunskaperna kunde användas. Något som också märktes var att elevernas förmåga att komma ihåg de kunskaper de fått under sin gymnasietid skiftade. Under elevernas gymnasietid har vi i arbetslaget arbetat med att eleverna samlar sina lektionsanteckningar i ett dokument som kallas för *Teoretiska kunskaper*. De elever som flitigt tagit anteckningar med fullständiga meningar kunde i högre utsträckning se relevansen med dessa lektionsanteckningar och använda dem i sin presentation. En elev skrev i sin ut-

värdering: “Jag tycker att man hade mycket hjälp av ens lektionsanteckningar från de senaste åren. Det var vid många tillfällen som jag gick in i mina anteckningar för att titta upp saker.” Många andra elever uttryckte sig i liknande ordalag.

Detta blev en ögonöppnare för oss lärare. Att bearbeta lektionsanteckningarna och omformulera dem till fullständiga meningar gör alltså att eleven får med sig mer av de relevanta kunskaperna. Det har inneburit att vi inför kommande läsår betonar vikten av just detta för våra elever i årskurs ett och två.

De ämneskunskaper som eleverna tillägnat sig i karaktärsämnena har de fått använda flera gånger under sin gymnasietid. Vi antar, utan att ha några belägg för detta, att det har gynnat utvecklandet av en transferförmåga. I stort sett kunde samtliga elever nämligen använda de teoretiska kunskaperna på ett nyanserat sätt inom ett helt nytt empiriskt område och de kunde själva bedöma relevansen av dem i sitt valda ämne inför presentationen.

ÖKAR ELEVERNAS MOTIVATION INFÖR UNDERVISNINGEN?

FÖR MERPARTEN AV eleverna blev resultatet att motivationen inför undervisningen i kurserna ökade. I utvärderingarna bekräftades att elevernas vetskap om att deras

presentationer skulle hållas inför en extern och relativt stor publik gjorde att “det kändes att undervisningen ledde till något riktigt”, som en elev formulerade det.

Majoriteten av eleverna uppskattade den återkommande återkopplingen från oss lärare och från klasskamraterna. Naturligtvis skiftade kvaliteten på återkopplingen mellan olika elever, men på det stora hela var den användbar för grupperna, då de kunde forma om sin presentation efter råden som gavs. Några elever uttryckte dock att återkopplingen och de ofta förekommande träningstillfällena blev lite för många.

Att låta eleverna själva ansvara för ledningsarbetet i en konferensledningsgrupp har också motiverat de elever som ingick i ledningsgruppen. De tog stort ansvar och egna initiativ och var till slut helt självgående i ledningsprocessen.

Även vi lärare är väldigt nöjda med SAB-konferensen. Det är en ynnest att se hur eleverna växer under arbetet. Ordet elev – som har sitt etymologiska ursprung i verbet *lyfta* – har bokstavligen konkretiserats i arbetet med detta projekt.

Tidsåtgången från ax till limpa för en konferens är cirka två månader och kan tyckas vara alldeles för stor, men med tanke på att konferensen är ett ämnesövergripande projekt och att resultatet blir så pass bra i alla de kurser som deltar, så är det värt det. I december 2023 fick vi ett mejl från en elev som deltagit i konferensen och som nu studerar retorik på universitetet. Det är den typen av återkoppling som får oss lärare att känna att vi faktiskt gör någonting rätt och som ger oss energi att arbeta vidare med nästa årskull:

*Hej! Jag har en kurs i retorik just nu och vi har hållit 2 tal hittills. Måste bara säga att all tid vi la på konferensen och övandet inför den har hjälpt mig sååå mycket, inte alls läskigt eller obekvämt att prata framför folk längre eftersom vi fick öva så mycket:)
Verkligen bra uppgift ni ger till eleverna!*

REFERENSLISTA

- ★ Austin's Butterfly (u.å.). *Models, Critique, and Descriptive Feedback*.
https://www.youtube.com/watch?v=E_6PskE3zfQ (2023-03-13)
- ★ Barnett, S., Ceci, S. (2002). When and Where Do We Apply What We Learn? A Taxonomy for Far Transfer. *Psychological Bulletin* Vol. 128, No. 4, 612–637.
- ★ Bruner, J. (1970). *Undervisningsprocessen*. Gleerup.
- ★ Cheng, E. (2016). Learning through the Variation Theory: A Case Study. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education* Vol. 28, No 2, 283–292.
- ★ Didau, D. och Rose, N. (2018). *Klassrumpsykologi: från teori till praktik*. Natur & Kultur.
- ★ Dysthe, O. (2003). Sociokulturella teoriperspektiv på kunskap och lärande. I Dysthe, O (red.) *Dialog, samspel och lärande*. Studentlitteratur.
- ★ Jones, K. (2023). Retrieval practice and spaced practice. I Jones, K. (red.) *The research ED guide to Cognitive science*. The research ed series.
- ★ Nokes-Malach, T. och Richey E. (2015). Knowledge transfer. I Scott, R. & Kosslyn, S. (red.) *Emerging trends in the social and behavioral sciences*.
- ★ Willingham, D. (2009). *Why don't students like school?* Jossey Bass.

BILAGOR

- ★ Youtubelänk till SAB-konferensen på YBC:s hemsida:
<https://www.youtube.com/watch?v=ltXB4bszBKw> (2024-04-25)

SKOLPORTEN